

בית המשפט המחוזי חיפה

ע"ו 19-01-45338 פלוני מרכז בריאות הנפש מזרע
(מזור) ואח'

השופט ש' ברלינר

בפני:

פלוני

המערער:

נגד

מרכז בריאות הנפש מזרע (מזור)

המשיבה:

פסק זה ניתן לפרסום.

בשם המערער: עו"ד חיר, ס. משפטי
בשם המשיבה: עו"ד גבי אבו פול, פמ"ח

פסק דין

1. ערעור על החלטת הוועדה הפסיכיאטרית, בדיון לפי סמכותה שבסעיף 10(ג) לחוק טיפול בחולי נפש, תשנ"א-1991 (להלן – החוק), מיום 13.1.19, לפיה הוצרך אשפוזו הכפוי של המערער בבית החולים מזרע לתקופה נוספת, עד ליום 10.2.19.

2. המערער יליד 1982, גרוש, סובל ממחלה סכיזו-אפקטיבית, מוכר למערכת האשפוזית מאשפוזים קודמים, לרבות מכוח צו אשפוז. ביום 9.5.18 הוצאה כלפיו הוראת אשפוז, בהמשך, הושג שיפור במצבו הנפשי, הוא אושפז בבית החולים מרצון, ויצא לחופשה. לאחר זמן חלה החמרה במצבו, ועקב כך הוצאה כלפיו הוראת אשפוז ביום 19.12.18. ההוראה הוצאה ביום 26.12.18 ובאותו יום דחתה הוועדה ערר על הוצאת ההוראה; ביום 30.12.18 האריכה הוועדה את אשפוזו הכפוי של המערער לתקופה נוספת, עד ליום 30.1.19, ועל כך הלך המערער בערעור שהגיש לבית המשפט המחוזי בחיפה, (ע"ו 19-01-10833) שנשמע בפני כב' השופטת בר זיו, ביום 8.1.18. בדיון בפניה הסביר המערער כי הוא רוצה שהמשך האשפוז יהא מרצון, ולא בכפייה, ונרשם מפיו: "אין לי התנגדות שענייני יבוא לוועדה נוספת ושהם יחליטו לא בהסכמה שלי". לאור זה הוחלט כי "מאחר ולכאורה חזר בו [המערער] מהסכמתו לאשפוז, אני מורה לביה"ח להעמיד את המערער בפני וועדה נוספת שתדון בעניינו, מבלי שהוא מסכים לאשפוז".

3. לצורך זה, הניח המנהל ביום 13.1.19 בפני הוועדה הפסיכיאטרית בקשה מנומקת בכתב, לפיה התבקשה הוועדה להאריך את אשפוזו הכפוי של המערער בבית החולים למשך חודש נוסף. המנהל

בית המשפט המחוזי חיפה

ע"ו 19-01-45338 פלוני מרכז בריאות הנפש מזרע
(מזור) ואח'

העריך כי נשקפת מן המערער מסוכנות לעצמו ולאחרים, ברמה בינונית; ציין כי המערער נפלט ממסגרות שיקום שונות, וכי משפחתו של המערער תומכת באשפוז; וכן הסביר, כי "המטופל ממשיך באיזון תרופתי, אך עדיין שרוי במצב פסיכוטי חריף, מלווה בסיכון פיזי לסובבים, שיפוטו פגום", ועל כן נדרשת תקופת האשפוז הנוספת.

4. מתברר, ולכך יש חשיבות רבה, כמוסבר להלן, כי באותו היום עצמו, ב- 13.1.19, עוד לפני התכנסות הוועדה לדיון בהארכת אשפוזו הכפוי של המערער בבית החולים, נחתם על ידי המערער ועל ידי רופאו טופס "הסכמה לאשפוז מרצון ולקבלת טיפול" לפי סעיף 4(א) לחוק, אך פרט זה לא נזכר כלל בבקשת המנהל מיום 13.1.19.

5. בדיון בפני הוועדה אמר המערער כי "היום החתימו אותי מרצון, אבל התחרטתי ורציתי להשתחרר. אבל עכשיו אני רוצה להמשיך עד שיתאפשר לי המוח", ולשאלה "אז מה אתה מבקש מהוועדה?", השיב: "אני מבקש להשתחרר, לצאת לחופשות". ב"כ המערער הסביר כי המערער "חתם על הסכמה לאשפוז במחלקה, אולם לאחר מכן חזר בו, שכן לא הבין את תוכן ומשמעות ההסכמה. כעת הוא מבקש להישאר כדי לקבל טיפול" וכי "יש להעדיף את השחרור עם מעקב מרפאתי על פני אשפוז כפוי, שכן אין לו רצון להמשיך באשפוז כפוי".

הוועדה בדקה את המערער; רשמה, בין היתר, כי הוא "שרוי עדיין במצב פסיכוטי, ללא כל תובנה למצבו ולצורך בטיפול. שיפוטו פגום בצורה ניכרת"; העריכה כי מסוכנותו לעצמו ולזולת היא ברמה בינונית; האריכה את האשפוז הכפוי של המערער בבית החולים עד ליום 10.2.18, והסבירה בנימוקה, בין היתר, כי "מיד עם כניסתו של המטופל לוועדה [הוא] מבקש לעבור לאשפוז בהסכמה וכן חוזר שוב ושוב על בקשתו זאת. כמו כן מבקש לצאת לחופשות. הוסבר למטופל כי את בקשותיו אלה עליו להפנות למנהל המחלקה. לאחר ששומע את הדברים שב ומבקש את שחרורו מהאשפוז. בבדיקתו שרוי עדיין במצב פסיכוטי, ללא כל תובנה למצבו ולצורך בנטילת טיפול. שיפוט לקוי במידה ניכרת וקיימת מסוכנות לעצמו ולאחרים ברמה בינונית. במצבו של המטופל לא ניתן בשלב זה לשקול חלופת אשפוז. לאור האמור, הועדה מאריכה את אשפוזו עד חודש ימים. ככל שתתקיים ועדה נוספת יש לזמן את בני משפחתו."

6. על החלטה זו מלין המערער. טוען עו"ד ח"ר כי נפל פגם מהותי בעבודת הוועדה, בכך שבבקשת המנהל לא צוין כי המערער מאושפז בהסכמה, וכן משום שהוועדה לא הייתה מוסמכת כלל, מדעיקרא, לדון בעניינו של המערער, נוכח השינוי שחל במסלול בו היה הוא מאושפז בבית החולים, עובר לדיון בפניה. ב"כ המשיבה, הגב' אבו פול, הפנתה להחלטת כב' השופטת בר זיו, אשר הורתה במפורש, בהחלטתה מיום 8.1.19 כי יש "להעמיד את המערער בפני וועדה נוספת שתדון בעניינו, מבלי שהוא

בית המשפט המחוזי חיפה

ע"ו 19-01-45338 פלוני מרכז בריאות הנפש מזרע
(מזור) ואח'

מסכים לאשפוז", וכן למצבו הנפשי של המערער, ומסוכנותו, אשר מצדיקים, מכל מקום, את הארכת האשפוז לתקופה שקצבה הוועדה.

7. סעיף 3 של החוק, קובע: "לא יתקבל חולה לאשפוז בבית חולים, למעט אם ניתן לגביו צו אשפוז, אלא אם כן נבדק תחילה בדיקה רפואית, נפשית וגופנית, בבית החולים ונקבע הצורך לאשפוז; ...". (ההדגשה לא במקור).

הוראה זו חלה הן על מי ש שמצבו קל, ופגיעת המחלה בו ובתובנתו אינה ניכרת, כך שאין לאשפוז בכפיה בבית החולים, והן על מי שמצבו קשה יותר, פגיעתו ניכרת, ועולה כי ניתן להעריך, כתוצאה מן הבדיקה, כי תוצא כלפיו הוראת אשפוז. בכל מקרה, אין לאשפוז אזורי בבית חולים לחולי נפש אדם כלשהו, אם לא נקבע לגביו, בבדיקה, כי הוא סובל ממחלת נפש, וכי יש צורך באשפוזו. ודוק: די בקביעה כי יש צורך באשפוז. לא נדרש כי ייקבע שיש הכרח באשפוז. אם שני תנאים אלה – המחלה הנפשית והצורך עקב כך באשפוז – לא מתקיימים, אין לגבי אותו אדם התוויה לאשפוז. ניתן לטפל בו ובמחלתו, בקהילה.

8. משנקבע על פי הבדיקה כי הנבדק סובל ממחלת נפש ויש צורך באשפוזו, מצוי עניינו של החולה בצומת הדורשת החלטה: האם יאושפז מרצון, או יאושפז בכפיה. הצורך בבחירת מסלול האשפוז – מרצון או כפוי – שריר וקיים לגבי שני הסוגים האמורים של החולים: הן זה שפגיעת המחלה בו אינה ניכרת, כך שלא מתקיימים לגביו תנאי החוק לאשפוז בכפיה, והן זה שבעקבות הבדיקה ניתן להעריך שלאחר פניה אל הפסיכיאטר המחוזי, תוצא לגביו הוראת אשפוז. הכלל הוא כי תמיד צריך להעדיף את הדרך הפוגעת פחות בחירותו של החולה, כזו שאינה מתייגת אותו כחולה חמור (במיוחד שעה שמדובר באשפוז ראשון), וכזו שיש עימה, עקב הפעולה שיסודה בהסכמה, גישה חיובית יותר מצד החולה, לשתף פעולה בטיפול תוך יצירת יחסי אמון בינו לבין הרופא. ר' רע"פ 2060/97 וילנצ'יק נ' הפסיכיאטר המחוזי, פ"ד, נב, חלק ראשון, עמ' 697, שם נרשם, בעמ' 708, כי "אין לפגוע בחירותו של חולה הנפש מעבר לדרוש להגנה עליו, לטיפול בו או להגנה על שלום הציבור. אין לאשפוז חולה נפש אשפוז כפוי בבית חולים אם ניתן לטפל בו ולהגן על שלום הציבור באמצעות טיפול מרפאתי כפוי; ואין לכפות טיפול (ולהבנתי – גם אשפוז כפוי), אם ניתן להשיגו ללא כפייה".

9. עולה השאלה, מהו טיבה של אותה הסכמה מצידו של חולה הנפש, המאפשרת לקיים אשפוז מרצון בבית החולים, והאם יש להחיל עליה, אחת לאחת, את הוראות חוק זכויות החולה, תשנ"ו-1996, אשר כשלעצמו, וכללית, חל גם על חולי הנפש, בתי החולים לחולי נפש, ועל הטיפול בהם, הכפוי, ושאינו כפוי.

בית המשפט המחוזי חיפה

ע"ו 19-01-45338 פלוני מרכז בריאות הנפש מזרע
(מזור) ואח'

ראוי להפנות, בנידון זה למקורות אלה: מאמרו של השופט יצחק בנאי "החלת הוראות חוק זכויות החולה על חולי נפש", רפואה ומשפט, גיליון מס' 28, מאי 2003; מאמרו של הפסיכולוג הקליני הבכיר יורם צ. צדיק "הסכמה מדעת של מטופלים פסיכיאטריים", רפואה ומשפט, גיליון 29, נובמבר 2003; עבודת סמינריון בנושא – הסכמה מדעת בטיפול פסיכיאטרי, שהוגשה ביולי 2016 לפרופ' דוד הד ע"י הגב' יוליה קרימצ'ינסקי, וכן לפסיקת בית המשפט העליון: ע"א 7905/02 פלונית נ' **משרד הבריאות**, מיום 28.7.03, וכן ובמיוחד לעע"מ 6219/03 **פלונית נ' משרד הבריאות**, מיום 16.6.04.

להבנתי, אין לראות במה שנפסק, כפי שנפסק, בע"א 7905/02 הנ"ל אסמכתא למסקנה שיש להחיל על חולה הנפש את הקבוע בחוק זכויות החולה, לרבות באשר להסכמה מדעת, כמקשה אחת. אלא, יש ללכת בנושא שבפנינו בעקבות פסיקתו של כב' השופט חשין בעע"מ 6219/03 הנ"ל, באומרו כי "הכלל הוא כי חוק מאוחר גובר על חוק שקדם לו ... ואולם רק לכאורה כך, שכן חוק הטיפול הוא חוק ספציפי ביחס לחוק זכויות החולה, והרי למדנו כי חוק מאוחר כללי אינו גובר על חוק מיוחד שקדם לו ... ואחרי כל אלה ידענו גם זאת, כי כללי פרשנות אלה – כמוהם ככללי פרשנות אחרים – נועדו בעיקר להדרכה: בני השכל הישר הם, אין הם כופים עצמם עלינו, והרי הם בידנו כלי לגילוי תכלית החוק ולמציאת ההסדר המשפטי הנכון להחלתו על מערכת עובדות הניצבת לפנינו" (פסקה 24), ובהמשך כתב כי "על עניינו של חולה נפש יחול ההסדר הקבוע בחוק הטיפול בעיקר בשל היותו הסדר ספציפי המייחד עצמו והמתאים עצמו לחולי הנפש. בה בעת, נאמנים להנחיה כי שומה עלינו לעשות כמיטבנו ולראות את הסדרי שני החוקים, ככל הניתן, כמשלימים זה-את-זה – בבחינת החזק בזה וגם מזה אל תנח ידך, והוא כל עוד אין עיקריהם סותרים זה-את-זה – נראה לנו כי יש ונכון לפרש את הדין כמו נתכוון לשותל בחוק הטיפול הוראות משלימות מחוק זכויות החולה. וכך לדעתנו יש לראות את הסינכרוניזציה בין שני החוקים". דברים אלה נאמרו לגבי מסירת מידע רפואי לחולה, ובהתאמה הנדרשת יפים הם, להבנתי, גם לעניינו.

10. להבנתי, אין זה מתאים וראוי לדרוש, כי תתקבל מחולה הנפש הסכמה מדעת, כהגדרתה הנוקשה שבחוק זכויות החולה, בין אם הפגיעה בתובנתו אינה ניכרת, אך הטיפול בה מצריך אשפוז, ובוודא לא מחולה ש"כתוצאה ממחלתו פגום, במידה ניכרת, כושר שיפוט או כושרו לביקורת המציאות" (ס' 6 וס' 7 של החוק). אם נלך בדרך זו, כקבוע ועל פי הקבוע בחוק טיפול בחולי נפש ובתקנותיו, נוכל להביא גם חולה שניתן לאשפוז בכפיה, להיות מאושפז בהסכמה, ובכך ניתן פתח לתקווה, כי נחזירו, כשהטיפול בו יצלח, לחיים בקהילה תוך הימנעות מפגיעה שאינה הכרחית בחירותו, בלא תיוג ושלילת חירות, שיש בהם כדי לפגוע בעתידו ובחזרתו למסלול חיים רגיל, שזו היא, בסופו של דבר, מטרת החוק. נראה, כי הדרישה להסכמה מדעת כמובנה וכמוגדר בחוק זכויות החולה מביאה להגדלה משמעותית שאין בה הכרח, במספר המאושפזים בכפיה בבתי החולים לחולי נפש, תוצאה שנראית בעיני, כבלתי רצויה.

בית המשפט המחוזי חיפה

ע"ו 19-01-45338 פלוני מרכז בריאות הנפש מזרע
(מזור) ואח'

11. מצד שני, אין לתת משקל להסכמת החולה לאשפוז, שעה שברור שאין בה כל יסוד של דעת, הבנה ושיקול. האשפוז בהסכמה הוא אשפוז מרצון. הרצון צריך להיות אמיתי, מעוגן בדרישות ההכרחיות אותן מציב בפנינו החוק: ראשית, קביעה קודמת של הרופא, לאחר בדיקה, כי המבקש להתאשפז סובל ממחלת נפש. שנית, קביעת הרופא כי יש צורך באשפוז. שלישית, כי ההסכמה תיעשה בדרך ובפרוצדורה הספציפית הקבועה בחוק ובתקנותיו ובטופס 6: "לאחר שהוסבר [לחולה], בשפה מובנת, הנסיבות הרפואיות לאשפוז, תנאי האשפוז ואפשרויות הטיפול". הוסבר, פירושו הוסבר על ידי הרופא, והרופא השתכנע, כי הדבר גם הובן על ידי החולה. כך גם לגבי הכתוב בטופס 5, "ייתן לך טיפול רפואי, למעט טיפול חירום, רק בהסכמתך: הסכמה זו אינה כוללת טיפולים מיוחדים, שלהם תתבקש/י להסכים בנפרד. אם תסרב/י לקבל טיפול רפואי, רשאי מנהל בית החולים לשחרר/ך מן האשפוז. אשפוזך יארך עד שמצבך הרפואי יאפשר את שחרורך. אם אושפזת מרצונך, זכותך לבקש, בכתב, ממנהל בית החולים לשחרר/ך מהאשפוז; על המנהל לשחרר אותך תוך 48 שעות ממועד הגשת בקשתך, אלא אם כן תוצא לגביך, בפרק הזמן האמור, הוראת אשפוז עקב מצבך הרפואי".

אנו מדברים, אפוא, בדיון ובמרקם היחסים והאמון שבין הרופא לחולה, בו מסביר הרופא לחולה את כל הנדרש כמוכתב על ידי החוק והתקנות, והרופא משתכנע כי הדברים הובנו על ידי החולה, אשר מביע עקב כך, רצון המבטא הסכמה נאותה להתאשפז בבית החולים, במסגרת הקבועה בחוק. כי אז, יש סיכוי להימנע מפגיעה חמורה יותר מן הנדרש בחירותו של החולה, ויש מקום לתקווה, כי הטיפול בו יישא פירות במסגרת המותווית לאשפוז מרצון בבית החולים.

12. במקרים קודמים שבאו בפני פסקתי כי האשפוז מרצון אינו חייב לבוא לעולם רק בתחילת האשפוז. ניתן להתחיל בו גם במהלך האשפוז הכפוי, כאשר נראה מתאים להמשיך ולטפל בחולה במסלול הפוגע פחות בחירותו של אשפוז מרצון. מעבר כזה, מן המסלול הכפוי, אל המסלול מרצון, דורש גם במקרה כזה, כי יקוים כהילכתו אותו דיון משותף בין החולה לרופא, תוך מילוי התנאים הנדרשים הקבועים בחוק. עוד פסקתי כי עם סיום הפעולה המשותפת האמורה, מועבר החולה למסלול האשפוז בהסכמה, ואין מכך דרך חזרה. יש לכבד את רצון החולה, ואף אם סמוך מאוד לאחר סיום ההליך האמור הוא מודיע כי הוא דורש להשתחרר, אי אפשר לחזור ולומר לו: נביאך בפני וועדה פסיכיאטרית כדי שתאריך את אשפוזך הכפוי בבית החולים. אשפוז כזה אינו קיים עוד, והוא בא לסיומו, מיד עם השלמת המהלך האמור שבין הרופא לחולה, וכל שאפשר לעשות הוא להמשיך באשפוז מרצון למשך 48 שעות, תוך שהפסיכיאטר המחוזי יוכל להוציא הוראת אשפוז, אם מתמלאים תנאי החוק בקשר לכך.

בית המשפט המחוזי חיפה

ע"ו 19-01-45338 פלוני מרכז בריאות הנפש מזרע
(מזור) ואח'

13. אציין, כי יש ללוות את האשפוז בהסכמה בבקרה הראויה, ולהבנתי נדרש כי הסיוע המשפטי ייודע על האשפוז במסלול זה על ידי בית החולים, יוכל לברר עם החולה אם זה הוא אכן רצונו, וכן יוכל לבדוק אם ההליך נוהל כהלכה.

14. מכל האמור מתחייבת המסקנה כי הוועדה הפסיכיאטרית לא הייתה מוסמכת, בדיון שערכה לגבי המערער, ביום 19.12.18, להאריך את אשפוזו הכפוי של המערער בבית החולים. דרך הפעולה הנכונה היא או שחרור, או פניה אל הפסיכיאטר המחוזי לנקוט בפעולה לפי סמכותו שבחוק.

15. אוסיף, כי הוראתה של כב' השופטת ברזיו אינה מדברת על מצב שבו לאחר מתן החלטתה נערך אותו מהלך של מעבר לאשפוז בהסכמה, כך שאלמלא נעשה אותו מהלך, היה אפשר, מכוח הוראתה, לקיים את הדיון בוועדה, כפי שהתקיים.

16. לאור כל האמור החלטתי לקבל את הערעור. אני קובע כי המערער מאושפז כעת בבית החולים במסלול של אשפוז מרצון, כקבוע בס' 4 של החוק, וכי יש לשחרר את המערער מאשפוזו הנוכחי לא יאוחר מיום א' 27.1.19 שעה 12.00, אלא אם כן תעמוד כלפיו עובר לשחרורו אסמכתא כדין המאפשרת את המשך החזקתו בבית החולים.

ניתן היום, י"ט אייר תש"פ, 13 מאי 2020, בהעדר הצדדים.

גרסה זו הניתנת לפרסום נחתמה היום, י"ט אייר תש"פ, 13 מאי 2020.

שמואל ברלינר, שופט עמית